

Gymnasiets direktør Jarl Damgaard

– i samtale med Harry Haue og Vagn Skovgaard-Petersen
den 20. maj 2003

Vi skal tale om gymnasiet og dets bidrag til samfundets udvikling. Men først det klassiske spørgsmål: hvad er din egen baggrund?

Jeg er født i 1945 i København, men voksede op i Herning i et dejligt miljø, hvor min fader var inden for tekstilbranchen. Vi havde talrige venner og bekendte i omegnen, og jeg misundte børnene ude i landsbyerne, at de kun gik i skole hver anden dag; det ændrede sig dog snart – efter skolelovene af 1958. Af forskellige grunde flyttede familien først til Århus og senere til København. Jeg fik derfor et bredt kendskab til mange forskellige skoletyper.

Men det blev gymnasietiden, der kom til at betyde noget for mig. Jeg gik på Østre Borgerdyd og valgte den klassisk-sproglige linje – til overraskelse for familie og venner i mit gymnasiefremmede miljø. Det var et lykkeligt valg; jeg blev helt opslugt af det univers, som fagene åbnede, ikke mindst takket være en række fremragende lærere, bl.a. Peter P. Rohde, Leo Hjortsø og Finn Gad. De havde engagement, lyst og vilje til at opdage nye sammenhænge i litteratur og historie; når den slags er ægte, så oplever eleverne den uforglemmelige faglærer – engagementet smitter. Det smittede så meget, at jeg kastede mig over studier i klassiske sprog og historie på Københavns Universitet. Jeg blev student i 1964 og kandidat i 1972.

Du ville være cand.mag. Ville du også være gymnasielærer?

Ja. Allerede i mit rusår – jeg var 19 år – fik jeg en nogenlunde fast undervisning på Frederiksborg Statsskole. I det meste af min studietid underviste jeg – først deroppe, senere på Tårnby Gymnasium – både i græsk, latin og historie; jeg kunne lide det, formidling interesserede mig. Men naturligvis blev jeg også optaget af studierne på universitetet. Specielt professor Jens Erik Skydsgaard var inspirerende som lærer. Hos ham skrev jeg speciale om senrepublikken, men specielt med henblik på forholdet mellem Rom og Ægypten i det første århundrede før Kristi fødsel – antikhistorie har optaget mig levende siden. Også den lille Cicero-bog, som jeg senere udgav sammen med Christian Juul, hentede impulser i min studietid.

Hvor tog du pædagogikum?

Da jeg var blevet kandidat, fik jeg ansættelse på Nykøbing Katedralskole. Men pædagogikum tog jeg på gymnasiet i Vordingborg. Her fik jeg en god og grundig indføring i pædagogik af min fremragende vejleder i historie, Mogens Carstensen, og af rektor Hans Bang – som jeg ved skæbnens gunst kom til at efterfølge som rektor i Vordingborg i 1988. De to lærte mig, at en skole altid skal holde den pædagogiske debat i gang – en skole skal åbne sig over for omgivelserne, ikke lukke sig om

sig selv. Men jeg interesserede mig også for at administrere og organisere – og blev da også både studievejleder og administrativ inspektør. Det åbnede min verden for de politiske debatter og diskussioner om uddannelsespolitik og om uddannelsernes centrale betydning for alle diskussioner om værdier, men også for de lokale diskussioner med amtspolitikere. Med både politikere og forældre kunne jeg dele interessen for påvirkning af de unge mennesker, der skal sætte fremtidens dagsorden. Det mest spændende og privilegerede job, man overhovedet kan have – det er at være lærer! I hvert fald efter min erfaring.

Et nyt gymnasium?

Hvorfor skal vi have en gymnasiereform? Vi fik jo en fortræffelig en i 1903 – og senere en fornuftig i 1958 og også en i 1987. Hvad skal vi så med en ny?

1903-reformen var en reform, der satte skel i vor skoleudvikling – den skabte sammenhæng i vort offentlige skolesystem. Jeg har hæftet mig ved nogle synspunkter, der blev udtrykt nogle år tidligere, vistnok af kultusminister Jacob Scavenius, under en debat i Folketinget om at indføre pædagogikum: Vi har her i landet nogle lærere, der er dygtige fagfolk, men de har svært ved at anskue deres egne fag udefra – fra elevernes synsvinkler. Unægtelig en ganske overraskende moderne vinkel. Kritikken satte spor i en mere elevvenlig undervisning i gymnasiet. Specialisering er nødvendig, og den skal nok komme, men i gymnasiet skal der være tid og plads til

åbning af bevidstheden, til opdagelse af nye sammenhænge i og mellem fagene. Det gælder også i dag – vi har brug for at uddanne fagfolk, men ikke fagnørder. Lærerne skal være i stand til at se fagene i sammenhæng og formidle det til eleverne; det er her, almindannelsen gror og vokser frem.

Vi skal have en ny gymnasiereform af flere grunde. En af dem er, at delingen i sproglige og matematikere ikke længere er hensigtsmæssig. Valg af sprogligheden er stort set et fravalg af naturvidenskaben – og vice versa. Der er i nutiden brug for at kombinere humanistiske idealer og kundskaber med naturvidenskabelig indsigt; det er ønskeligt, at flere søger ind i studiet af naturvidenskabelige fag, men gør det med både en naturvidenskabelig og en humanistisk dannelse som ballast. En naturvidenskabelig dannelse skal indgå i almindannelsen.

Normalt udtrykker en reform nogle ønsker og krav om nye fag. Det er ikke tilfældet i det nye forslag til en gymnasiereform. Har du en forklaring på det?

Det er en erfaring, at i et videnssamfund som vores opstår de nye ideer, opdagelserne, på brudfladerne mellem fagene. Hvis vi ikke i gymnasiet er optaget af brydningerne i fagenes grænseland, så vil vi få problemer med at anvende de kandidater, der kommer ud af systemet.

En begrænsning i antallet af obligatoriske fag er ikke nødvendigvis en katastrofe; den kan måske medføre, at vigtige elementer fra et fag dukker op i et andet. Samspillet mellem fagene er sat på dagsordenen i den kommende reform, også gennem det felt, vi kalder almen studieforberedelse.

Er der tale om brug af det nedslidte begreb »tværfaglighed« – eller er vi på højde med C.P. Snows kritik i »The Two Cultures and the Scientific Revolution« fra 1959? Må jeg først svare, at tværfaglighedstermen slet ikke optræder i lovforslaget. Det gør samspil derimod, og det henvender sig til hele lærerkollegiet, alle faglærerne. Og så vil jeg tilføje, at Snows indlæg i kulturdebatten var relevant i 1959 – men at hans kritik ikke er mindre aktuel i dag. En gymnasiereform skal være med til at gøre dialogen mellem de to kulturer både kvalificeret og vedkommende.

Har reformen en bærende idé, der holder sammen på alle enkelthederne?

Den overordnede tanke bag studieretningerne er, at eleverne gennem intense studier og under lærernes vejledning skal opleve, at der i denne verden, som nok kan forekomme usikker og kaotisk, dog findes troværdige sammenhænge samt metoder til udvikling af ny viden. Denne overordnede tanke ligger bag ved det foreslåede grundforløb, hvor alle fag er i spil gennem et halvt år, og den er ideen bag de nye studieretninger. Det er en tanke, der kun kunne realiseres, hvis vi ville ændre gymnasiets struktur.

I formålet indgår også en sidestilling af de gymnasiale uddannelser – så det bliver muligt at skifte mellem uddannelserne. Sideordningen vil først blive reel, når vi fjerner den usmidige deling i matematikere og sproglige og i stedet gør det muligt at tone studierne i forskellige retninger.

Er der ikke en risiko for, at en af de fire gymnasiale uddannelser – det almene gymnasium, højere forberedelseksamen (hf), højere handelseksamen (hvx) eller højere teknisk eksamen (htx) – kan blive så populær, at den kommer til at udkonkurrere de andre?

Nej, det er jeg ikke bange for. Tilsammen spænder de fire uddannelser vidt og giver tilbud til et stort talentregister. For mange har htx i de senere år været noget af en øjenåbner, måske den af de fire uddannelser, der har været bedst til at bryde sociale barrierer og fordomme. For mig at se er det allervigtigst, at eleverne ud af deres arbejde får en god portion selvtillid; den er grundlaget for at komme videre – og gøre sig endnu mere umage. Her har de alle fire en funktion.

Sigurd Højby, der fra 1958 til 1971 var chef for gymnasieskolen, forsøgte – i det såkaldte Højby-udvalg – at arbejde for koordinering af studie- og erhvervsforberedende ungdomsuddannelser. I betænkningen fra 1973 stillede udvalget forslag om en samordning. Er det disse ideer, der nu skal hentes op fra skrivebordsskuffen?

Nej. I foråret 1999 blev der i Folketinget truffet beslutninger om ungdomsuddannelserne – gennem vedtagelsen af det såkaldte udviklingsprogram. Der var enstemmig tilslutning til at bevare fire gymnasiale ungdomsuddannelser med hver sin profil. På den baggrund iværksatte vi en meget omfattende forsøgsvirksomhed, hvis resultater er en del af baggrunden for det nye reformforslag. Forud for udviklingsprogrammet lå talrige diskussioner i tilknytning til Uddannelsesredegørelsen af 1998 – med udtryk også til norske og svenske modeller. De endte som sagt med politisk enighed om bevaring af de fire gymnasiale uddannelser. Erhvervsuddannelserne blev grundigt reformeret omkring år 2000, men uden forsøg på samkøring med de gymnasiale.

I det gamle elitegymnasium var det noget fint at blive student og noget ordinært at blive f.eks. tømrer. Er balancen nu om dage tippet over til tømrerens fordel?

Måske. Men ikke helt få tager først en gymnasial uddannelse – for at kunne stå så frit som muligt i valget af fremtid – og derefter en erhvervsuddannelse. Andre går den modsatte vej. Derfor har vi lagt vægt på, at elever ved hjælp af en såkaldt påbygning kan supplere deres erhvervsuddannelse med en studiekompetence. I et moderne samfund er det vigtigt, at ingen bliver holdt udenfor på grund af formelle skel og båsbyggeri.

Det lyder altså næsten for idyllisk. Er der ikke en hel del elever, der bliver skuffede og frustrerede i gymnasiet? Er der ikke stadig noget, der hedder mobning? En rektor udtalte for nogle år siden, at vi i massegymnasiet havde tabt kampen om skolefesterne – de var endt i larm, druk og pral. Deler du det synspunkt?

Jeg har i hvert fald to kommentarer. Der er utvivlsomt nogle elever, der skuffes af faglige grunde – udfordringerne er for få; andre elever har måske svært ved at følge med, så fællesnævneren ligger på et beskedent niveau. Det gymnasium, vi forbereder, vil efter min forventning råde bod herpå – dels fordi det faglige samspil, som jeg beskrev det, bliver noget afgørende, dels fordi lærerrollen vil omfatte både klasseun-

dervisning til fælles inspiration og en faglig vejledning af den enkelte elev. Her skal der stilles individuelle fordringer; mulighedernes antal stiger i takt med beherskelsen af it – hvor vi faktisk er nået meget langt. Jeg er kort sagt overbevist om, at der vil være færre frustrerede elever i det kommende gymnasium.

Min anden kommentar gælder ikke kun skolefesterne, men den drejer sig om rektors pædagogiske rolle generelt. Rektor er garant for nogle spilleregler. Ganske vist er der nu gået fem år, siden jeg var rektor i Vordingborg, men jeg mener bestemt ikke, skolen havde tabt nogen kamp om skolefesterne. Det nytter naturligvis ikke, at man bare giver efter for en eller anden ungdomskultur. Som på alle andre områder gælder det om at klargøre de retningslinjer, vi er enige om her på stedet – de er selvfølgelig fastlagt med inddragelse og deltagelse af både elever og lærere. Hvis nogen kun er ude på en drukfest, så kan de gå ned på det lokale værtshus, og det skal jeg ikke blande mig i. Men hvis vi arrangerer noget på skolen, så er det omkring temaer og ting, vi laver sammen – så er meningen, at vi skal hygge os sammen og lære af hinanden. Rektors position som pædagogisk leder skal styrkes i det nye gymnasium, så den fælles dagsorden, de fælles formål, sætter præg også på det faglige samspil i undervisningen.

Så vil jeg gerne tilføje, at det jo ikke er nok med en synlig pædagogisk ledelse. Den forudsætter pædagogiske lærere, dvs. lærere som går ind i den nye rolle med det intensiverede samarbejde. Vi er helt opmærksomme på, at en eller anden form for efter- eller videreuddannelse vil blive nødvendig, og jeg kan da røbe, at vi her i Frederiksholms Kanal er glade for den måde, DIG [Dansk Institut for Gymnasiepædagogik] har bidraget med fokus på masteruddannelser inden for området. Vi vil få hårdt brug for alle dem, der videreuddannes og professionaliseres i det pædagogiske samvirke. Den privat praktiserende lærer er ikke tilstrækkelig i fremtidens gymnasium.

Studieretninger

Står man frit som elev i valget af studieretningsfag?

En studieretning består dels af obligatoriske fællesfag, bl.a. dansk og historie, dels af tre studieretningsfag, der vælges, skønt ikke helt frit. Skolens udbud af sidstnævnte fag er naturligvis bestemt af lærerpotentialets sammensætning. Normalt vil der være bindinger mellem to af fagene, medens det tredje vælges frit. Kravet til eleverne er, at de skal have fire fag på A-niveau, tre på B-niveau og syv på C-niveau. Amtet er bundet op på forpligtelsen til det brede udbud inden for amtets gymnasier. Der er dog stadig et meget stort arbejde forude med implementeringen af reformen.

Din rolle sammenlignet med dine forgængeres?

Jeg vil først sige, at jeg har haft nogle overordentlig dygtige forgængere. Dem kan I læse om i jeres egen fremragende bog, der udkom i 1998, da gymnasietilsynet fyldte 150 år, *Kvalitetens Vogter*. Statens tilsyn med gymnasieskolerne 1848-1998 – her optræder folk som Madvig, Gertz, Tuxen, Højberg Christensen og Højby. Der er grund til megen ydmyghed, når man skal prøve at leve op til de forbilleder.

Dernæst vil jeg gerne nævne nogle forskelle. Da jeg tiltrådte i 1998, var der just indført en ny struktur i Undervisningsministeriet. Jeg indgik i den nye uddannelsesstyrelse med alle de gymnasiale uddannelser, voksenuddannelser m.v. som særligt område. I modsætning til min forgænger, Uffe Gravers Pedersen, skulle jeg administrere ikke alene det almene gymnasium, men også de tre andre gymnasiale uddannelser – der indtil da havde haft andre styrelser og tilsynsmyndigheder. Dertil er kommet, at et nyt fælles prøvekontor er henlagt til mit område. I gymnasiet skal vi kunne drage nytte af folkeskolens undervisning og vide noget om dens resultater; tilsvarende skal de videregående uddannelser kende gymnasiets prøver. Der skal være en sammenhæng på langs i fagene. Vi vil have en større grad af målstyring, ikke kun som slagord. Den detaljerede indholdstyring skal erstattes af målstyring for at give langt bedre muligheder for samspil mellem fagene uddannelserne imellem i fremtiden.

Fører du dagbog? En sådan kunne være et vigtigt bidrag til forståelse af de ministerielle meningers og beslutningers tilblivelse.

Nej, det gør jeg ikke. Det er et spørgsmål om prioritering af tid og kræfter. Det gør vist få i dag. Jeg har kendt en, som gjorde det helt systematisk. Rektor Bang skrev dagbog hele livet og var optaget af at videregive sin fastholdte viden. Vi har gennemført den ordning, at det ministerielle arkiv vedrørende de gymnasiale uddannelser – opgivelser, eksamensopgaver m.v. – i første omgang overføres elektronisk til DIG, hvor det kan udnyttes i instituttets forskning. Derefter overdrages arkivet – traditionen tro – til Rigsarkivet. Måske burde vi interessere os mere for det materiale, der befinder sig hos fagkonsulenterne.

Her skal nok indskydes, at Dansk Skolemuseum på initiativ af museumsleder Keld Grinder-Hansen har planer om en kollektiv fremstilling af Undervisningsministeriets historie fra 1916 til i dag. Det er et stort, flot og nødvendigt projekt, som vil give ny viden om dansk kulturpolitik. Men realiseringen kræver naturligvis en opbakning fra både minister og ministerium. Fra 1848 til 1916 var det et Kultusministerium, kirke- og undervisningsministerium, og om den periode findes i hvert fald en god og nyttig arkivoversigt med kommentarer af overarkivar Niels Petersen. Om tiden efter 1916 er der ikke skrevet ret meget vedrørende det undervisningsministerium, der dog drog større og større områder ind under sin virksomhed. Vi vil opfordre dig til at indgå i en redaktionel styringsgruppe, når brikkerne falder på plads.

Jeg vil i hvert fald gerne høre mere om både planer og projekt. Til den gymnasiale side af sagen vil jeg måske kunne yde nogle bidrag, om end beskedne. Jeg synes, tanken har et nyttigt og langt perspektiv for både skole og ministerium.

I får formodentlig et hav af henvendelser i forbindelse med gymnasieplanerne – fra Folketingets uddannelsesudvalg, fra industriråd, universiteter osv. Er jeres svar ministerielle, eller står I friere i jeres responsa – som Undervisningsinspektionen faktisk gjorde for 100 år siden?

Vi er ministerens hjælpere – vore svar går via ministeren.

Spiller det en rolle i dit embede, at du er historiker?

Ja. Men jeg skynder mig at tilføje, at historie i skolen efter min mening ikke altid har været det fag, der skabte den nødvendige helhedsforståelse hos eleverne. Jeg er overbevist om, at alle fag skal medvirke, hvis vi skal yde bidrag til en troværdig fortolkning af nutid og fremtid. Den forudsætter præcis og ordentlig viden om det grundlag, vi bygger på – den forudsætter bl.a., at vi lærer at gå til kilderne, ad fontes, og forholde os til oplysningernes værdi. Derfor er jeg – som det vist er fremgået – optaget af samspillet mellem fagene og af elevernes dygtighed og selvtillid, når de står over for nye udfordringer.

Disse synspunkter hører hjemme ikke kun i translokationstalerne, men også og især i skolens hverdag. Det oplevede jeg heldigvis hos Peter P. Rohde og mange andre fremragende lærere på Østre Borgerdyd!